

บทที่ 2

มาตรการที่อาจนำมาใช้เพื่อแก้ไขความผิดพลาด

เป็นที่ยอมรับกันว่า แม้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐจะมีประสิทธิภาพเพียงใด ในทางปฏิบัติก็อาจเกิดความผิดพลาดได้ในทุกขั้นตอน ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ในบทนี้จะได้กล่าวถึงมาตรการที่อาจนำมาใช้เพื่อแก้ไขความผิดพลาด โดยจะได้อธิบายถึงมาตรการต่าง ๆ ที่ใช้ในประเทศไทยเป็นสำคัญ โดยเปรียบเทียบกับมาตรการของต่างประเทศ เช่น การอภัยโทษ การนิรโทษกรรม และการล้างมลทิน ซึ่งแต่ละมาตรการต่างมีแนวความคิด วัตถุประสงค์ และวิธีการที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายที่จะนำมาใช้ ในบทนี้จะเน้นวิเคราะห์ถึงมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้

1. การอภัยโทษ (Pardon)

การอภัยโทษมีใช้มาตั้งแต่โบราณกาล เป็นมาตรการแห่งความกรุณาปราณีที่ประมุขของรัฐหรือฝ่ายบริหารยกโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษตามคำพิพากษาของศาล การยกโทษให้อาจยกให้ทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ การยกโทษโดยการปล่อยตัวไปเป็นการยกโทษให้ทั้งหมด การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา เช่น การเปลี่ยนโทษประหารชีวิต เป็นจำคุกตลอดชีวิต โดยการลดโทษให้ถือว่าเป็นการยกโทษให้บางส่วน อนึ่ง การยกโทษให้นั้นอาจเป็นการยกโทษให้โดยเด็ดขาดหรือมีเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้¹ ซึ่งผู้ได้รับการอภัยโทษ โดยมีเงื่อนไข จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เพราะถ้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขผู้ที่ได้รับการอภัยโทษก็จะถูกนำตัวกลับคืนเรือนจำ

---

¹กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย "การพระราชทานอภัยโทษ"
(กรุงเทพมหานคร : กรมราชทัณฑ์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า 1.

1.1 แนวความคิดในการอภัยโทษ

ในสมัยโบราณอำนาจในการอภัยโทษเป็นอำนาจเด็ดขาดของประมุขแห่งรัฐ ซึ่งถือว่าประมุขแห่งรัฐเป็นที่มาแห่งกฎหมายและความยุติธรรมทั้งปวง ทั่วยุคที่ประมุขของรัฐเป็นผู้กำหนดการกระทำ ความผิดและการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด การอภัยโทษจึงเป็นการยกเว้น ซึ่งความผิดและโทษให้ แต่ในปัจจุบันการให้อภัยโทษ เป็นอำนาจของฝ่ายบริหาร¹ ที่จะใช้ดุลพินิจยกโทษให้หรือลดโทษให้เท่านั้น แต่ไม่มีผลลบลงความผิด เนื่องจากรัฐได้กำหนดมาตรการสำหรับการลดความผิดไว้โดยเฉพาะแล้ว เช่น การนิรโทษกรรม เป็นต้น

การอภัยโทษมีหลักการที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ หลักการบรรเทาความรุนแรงของกฎหมาย หลักแห่งความกรุณาและหลักการแก้ไขความผิดพลาคของกระบวนการยุติธรรม² จากหลักการดังกล่าวทำให้เห็นเหตุผลที่ว่าทำไมจึงต้องให้มีการอภัยโทษซึ่งมีหลายประการ

1. เพื่อเป็นการแก้ไขในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาคดีผิดพลาคไป ความผิดพลาคดังกล่าวนี้อาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. พิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดทั้ง ๆ ที่ยังมีข้อสงสัยหรือหลักฐานไม่เพียงพอ และ

ข. ยังมีข้อสงสัยในโทษที่ลงว่าเป็นกรรมหรือไม่

¹เช่นในประเทศฝรั่งเศส การอภัยโทษเป็นอำนาจของประธานาธิบดี (grâce présidentielle) ตามมาตรา 17 แห่งรัฐธรรมนูญประเทศฝรั่งเศส ลงวันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ. 1958 (ดู Jean - Claude Soyer, Droit Pénal et Procédure Pénale, Cinquième Edition. (Paris : L.G.D.J., 1977), pp. 198 - 199.)

²วาสนา รอดเยี่ยม, "การลดค่าพิพากษาลงโทษจำคุก" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์ แผนกวิชานิติศาสตร์ มัธยมศึกษาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 84 - 85 .

2. เรือนจำไม่มีที่ควบคุมหรือซึ่งผู้ต้องโทษเพียงพอ
3. เพื่อเป็นการบำรุงขวัญผู้ต้องโทษให้มีความอดุทธสาหัส วิริยะ และ
ประพฤติตนดีอันจะมีผลในการได้รับการอภัยโทษมากยิ่งขึ้น
4. เพื่อเป็นการบรรเทาผลร้ายของโทษที่ได้รับตามคำพิพากษา¹

สำหรับประเทศไทย ในปัจจุบันการอภัยโทษเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไทยที่โปรดชนชาวไทยถวายให้ ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแทบทุกฉบับ² และถือเป็นอำนาจเด็ดขาดของประมุขแห่งรัฐ ที่จะพระราชทานอภัยโทษ (Royal Pardon) ให้เนื่องในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ ซึ่งเป็นมิ่งมงคลของบ้านเมือง ซึ่งเป็นการอภัยโทษโดยทั่วไป (general pardon) เช่น พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2522 เนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ทรงผนวช เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2521 และในโอกาสที่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2521 เป็นต้น

เนื่องจากหลักการของการอภัยโทษ เป็นอำนาจของฝ่ายบริหาร ซึ่งในการใช้อำนาจดังกล่าวย่อมกระทบและเกี่ยวข้องกับฝ่ายตุลาการในการพิจารณาและพิพากษาคดีโดยเฉพาะเป็นการแก้ไขผลของคำพิพากษาและเกี่ยวข้องกับมาตรการอื่น ๆ จึงมีผู้ที่ไม่เห็นด้วยในการให้อภัยโทษอยู่เสมอโดยให้เหตุผลว่า

ก. ในแง่ของความชอบธรรม การอภัยโทษเป็นการขัดกับหลักการแบ่งแยกอำนาจโดยให้อำนาจแก่ประมุขของรัฐ ในทางปฏิบัติประมุขของรัฐสามารถที่จะลดล้างคำพิพากษาของฝ่ายตุลาการได้ แต่มีผู้โต้แย้งว่า การอภัยโทษไม่ได้ลดล้างคำพิพากษาให้ลงโทษของฝ่ายตุลาการแต่อย่างใด การอภัยโทษเป็นแต่เพียงยกเว้นเพื่อ

¹สุพจน์ สุโรจน์, กฎหมายอาญา 1, (กรุงเทพมหานคร : จินคาสาน 2526), หน้า 280 - 281.

²รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 163 บัญญัติว่า "พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ"

ไม่ให้มีการบังคับโทษตามคำพิพากษาซึ่งโดยเหตุผลแล้ว การบังคับโทษตามคำพิพากษาเป็นอำนาจของฝ่ายบริหาร อย่างไรก็ตามก็ต้องยอมรับว่า การอภัยโทษนั้นให้อำนาจประมุขของรัฐอย่างกว้างขวาง ซึ่งอาจจะนำไปสู่การใช้อำนาจที่มีขอบได้ ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่จะให้อำนาจอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดมิฉะนั้นแล้วอาจทำให้ประชาชนไม่เชื่อมั่นในสิทธิในการให้อภัยโทษ

ข. ในแง่ของประโยชน์ มีผู้กล่าวอ้างว่าการอภัยโทษอาจจะเป็นประโยชน์ เนื่องจากว่าแต่ก่อนไม่มีมาตรการอื่นที่จะแก้ไขความผิดพลาดของคำพิพากษา แต่ในปัจจุบันได้มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพกว่า ซึ่งสามารถที่จะใช้แทนการอภัยโทษได้ เช่น การนิรโทษกรรม (amnistie) การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (révision) ซึ่งมาตรการดังกล่าวอาจจำกัดขอบเขตการให้อภัยโทษได้น้อยลง แต่ก็ไม่ได้ทำให้อำนาจการให้อภัยโทษไม่มีประโยชน์เสียเลย เพราะมาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่ใช้ได้โดยจำกัดและไม่สามารถแก้ไขได้อย่างฉับพลัน การอภัยโทษจึงเป็นมาตรการที่ช่วยลดได้อย่างรวดเร็วเมื่อพิจารณาในแง่มนุษยธรรมและความยุติธรรม ดังนั้น การอภัยโทษจึงเป็นมาตรการหนึ่งที่จำเป็น ซึ่งสามารถเสริมมาตรการอื่นเพื่อที่จะแก้ไขความรุนแรงและความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมได้¹

1.2 วิธีกรอภัยโทษ

สำหรับประเทศไทย ในปัจจุบันการดำเนินงานเกี่ยวกับการอภัยโทษจะต้องดำเนินการตามกฎหมายหลายฉบับ รวมทั้งจะต้องอ้างอิงพระราชนิยมในการอภัยโทษ กระแสพระบรมราชโองการที่ทรงตราสเกี่ยวกับการพระราชทานอภัยโทษ รวมทั้งแบบแผนของทางราชการที่สัมพันธ์กันมา กฎหมายที่เป็นแม่บทสำคัญในการดำเนินการอภัยโทษได้แก่

ก. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 163 ซึ่งบัญญัติว่า "พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ"

¹ Pierre Bouzat et Jean Pinatel, Traité de Droit Pénal et de Criminologie, Tome I, Deuxième Edition. (Paris : Dalloz 1970), PP. 830 - 831.

ข. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 7
ว่าด้วยอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษ ตั้งแต่มาตรา 259 - 267

ค. พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ มาตรา 34 กับกฎกระทรวงออก
ความความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ตั้งแต่ข้อ 120 - 126

การอภัยโทษตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. การอภัยโทษเป็นการทั่วไป (general pardon) (ตามมาตรา
261 ทวิ) หมายถึงการพระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้ต้องโทษทุกคน เว้นแต่ผู้กระทำความผิด
ในบางลักษณะที่เห็นว่าจะเป็นการอภัยโทษเป็นการทั่วไป จะกระทำใน
โอกาสที่มีเหตุการณ์สำคัญที่เป็นศิริมงคลต่อองค์พระมหากษัตริย์ ต่อชาติ ศาสนา ตาม
ความเหมาะสมเป็นครั้งคราวไป

2. การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Individual pardon) (ตาม
มาตรา 259 และ 267) ซึ่งมีได้ 2 กรณีคือ ผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษอื่น ๆ นอกจาก
โทษประหารชีวิตและผู้กระทำความผิดที่มีโทษประหารชีวิต ซึ่งในกรณีดังกล่าวข้างต้น
พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานอภัยโทษให้เป็นรายบุคคล

ในประเทศฝรั่งเศส การอภัยโทษ มี 2 แบบ คือ

1. การอภัยโทษโดยประธานาธิบดี (La grâce présidentielle)
ซึ่งยังแบ่งออกได้อีกเป็น 2 ลักษณะ คือ

ก. การอภัยโทษที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว (grâce individuelle)
ซึ่งกระทำโดยกฎหมายของฝ่ายบริหาร (décret) ซึ่งเกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย
หรือผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษใดร้องขอ

ข. การอภัยโทษที่มีลักษณะเป็นการทั่วไป (grâce collectives)

ซึ่งกระทำในโอกาสที่เป็นกรณีงานฉลองวันชาติหรือเหตุการณ์สำคัญทางการเมือง¹

2. การอภัยโทษโดยศาล (La grâce judiciaire)

ซึ่งกระทำโดยศาลที่มีอำนาจตัดสินคดี โดยผู้พิพากษาสามารถที่จะยกเว้นโทษทั้งหมดหรือบางส่วน รวมทั้งข้อห้ามต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดขึ้น เช่น การห้ามปรากฏตัวหรือการอยู่อาศัยในที่ใดที่หนึ่ง ห้ามประกอบอาชีพ การไร้ความสามารถต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นผลมาจากคำพิพากษาให้ลงโทษ เหล่านี้ศาลสามารถยกเว้นได้²

สำหรับวิธีหรือหลักเกณฑ์ในการอภัยโทษอาจจำแนกชั้นตอนได้ดังนี้

1.2.1 ผู้มีสิทธิร้องขอภัยโทษ

ในประเทศไทย ผู้มีสิทธิร้องขอภัยโทษนอกจากตัวผู้ต้องโทษซึ่งอาจถวายฎีกาขอภัยโทษด้วยตนเองแล้ว ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เช่น บิดา มารดา บุตรธิดา ญาติมิตร ก็สามารถถวายฎีกาขอภัยโทษได้ หรืออาจเป็นกรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเห็นสมควรถวายคำแนะนำขอพระราชทานอภัยโทษให้ก็ได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 259 - 261 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 34 และกฎกระทรวงออกตามความในมาตรา 58 หมวด 6 ข้อ 120 - 126)

ส่วนการอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั้น คณะรัฐมนตรีเป็นผู้มีหน้าที่ถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ขอให้พระราชทานอภัยโทษโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 261 ทวิ)

ในประเทศฝรั่งเศส นอกจากผู้ต้องโทษสามารถใช้สิทธิขอภัยโทษได้แล้ว บิดา มารดา เพื่อน ลูกชู้ ผู้พิพากษา อัยการและพนักงานราชทัณฑ์ก็สามารถร้องขอ

¹Jean - Claude Soyer, Droit Pénal et Procédure Pénale, P. 199.

²Ibid., P. 200.

อภัยโทษไต่ควย สำหรับกรณีผู้ต้องหาโทษสามารถร้องขออภัยโทษได้ตลอดเวลา แม้การร้องขอในครั้งก่อนถูกปฏิเสธก็สามารถร้องขอได้อีก¹

ส่วนในประเทศอังกฤษ ได้กำหนดสิทธิในการร้องขออภัยโทษใน Bill of Right (1688) ไว้อย่างชัดเจนโดยเป็นสิทธิพื้นฐานที่จะปฏิเสธไม่ได้ บุคคลผู้มีสิทธิร้องขออภัยโทษได้แก่ ผู้กระทำความผิด หรือเพื่อนในนามของผู้กระทำความผิด (on his behalf)²

1.2.2 โทษที่จะขอให้อภัยโทษ

ในประเทศไทยประชาชนโดยทั่วไปยังเข้าใจกันผิด ๆ อยู่ว่า จะขออภัยโทษได้ก็แต่เฉพาะโทษประหารชีวิต ซึ่งถือว่าเป็นโทษที่รุนแรง ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา 259 กำหนดว่า ผู้ต้องหาอาชญาทุกชนิดย่อมสามารถร้องขออภัยโทษได้ กล่าวคือไม่ว่าโทษนั้นจะเป็นโทษประหารชีวิต โทษจำคุก โทษกักขัง โทษปรับ หรือโทษริบทรัพย์สิน แต่ต้องเป็นโทษที่คดีนั้นมีค่าพิพากษาถึงที่สุดให้รับโทษนั้น ๆ และมีการบังคับโทษนั้นอยู่ ดังนั้น ถ้าเป็นโทษที่ได้รับการรอลงโทษ หรือผู้กระทำความผิดพ้นโทษไปแล้ว หรือเป็นกรณีที่ไม่ต้องรับโทษจึงไม่อาจขออภัยโทษได้ เว้นแต่ในกรณีเป็นโทษปรับแม้ชำระค่าปรับไปแล้วก็ขออภัยโทษได้ (ตามมาตรา 265)

สำหรับประเทศฝรั่งเศส การอภัยโทษสามารถใช้ได้กับโทษทางร่างกายหรือเกี่ยวกับเงินทองที่กำหนดไว้แน่นอน (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา

¹Pierre Bouzat et Jean Pinatel, Traité de Droit Pénal et de Criminologie, Tome I, P. 832.

²Lord Simons, "Pardons and Reprieves", Halbury's Law of England, Third Edition, Volume 7, (London : Butterworth, 1954), P. 243.

มาตรา 784 วรรคหนึ่ง)¹ และต้องเป็นโทษที่แท้จริง (véritables) กล่าวคือ ไม่รวมถึงวิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือการลงโทษทางวินัย และคดีนั้นต้องมีค่าพิพากษาถึงที่สุด กล่าวคือ ไม่สามารถอุทธรณ์ ฎีกา หรือมีวิธีการแก้ไขโดยวิธีอื่นได้ และต้องเป็นโทษที่ยังมีผลบังคับอยู่ ดังนั้น จึงไม่รวมถึงโทษที่ไต่รับไปแล้วหรือที่ขาดอายุความ หรือการรอลงโทษ² นอกจากโทษเกี่ยวกับร่างกายและทรัพย์สินแล้ว ในปัจจุบันฝรั่งเศสได้ใช้การรอกับโทษที่คดีลักษณะต่าง ๆ ศักยภาพ ทำให้เสื่อมเกียรติ และการกำหนดข้อห้ามต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาค้วย เช่น ศักดิ์สิทธิ์ในการจัดการทรัพย์สินของตนเอง (ไร้ความสามารถในการจัดการทรัพย์สิน) ลดสิทธิในการเป็นพลเมือง เป็นต้น³

1.3 ผลของการรอกับโทษ

เมื่อผู้ต้องโทษได้รับการรอกับโทษ โดยทั่วไปถือว่าการรอกับโทษมีผลเป็นเพียงยกเว้นโทษโดยไม่นำโทษมาใช้บังคับต่อไปเท่านั้น แต่ไม่มีผลลดล้างคำพิพากษาให้ลงโทษ กล่าวคือ ไม่ถือว่ายกให้ซึ่งความผิด ผู้ที่ได้รับการรอกับโทษยังคงมีผลหนักด้วยผลของคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดติดตัวตลอดไป

ในประเทศไทยผลของการได้รับรอกับโทษมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 265 และมาตรา 266 กล่าวคือ ในกรณีที่มีการ

¹ Pierre Bouzat et Jean Pinatel, Traité de Droit Pénal et de Criminologie, Tome I, P. 835.

² Jean - Claude Soyer, Droit Pénal et Procédure Pénale, p. 199.

³ Pierre Bouzat et Jean Pinatel, Traité de Droit Pénal et de Criminologie, Tome I, P. 835.

อภัยโทษเด็ดขาดโดยไม่มีเงื่อนไขนั้น กฎหมายห้ามมิให้บังคับโทษนั้นต่อไป ถ้าบังคับโทษไปแล้วให้หยุดทันที ถ้าเป็นโทษปรับที่ชำระแล้วให้คืนค่าปรับทั้งหมด แต่ถ้การอภัยโทษเป็นเพียงแต่การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาหรือลดโทษ โทษที่ยังเหลือก็ให้บังคับต่อไปได้ แต่อย่างไรก็ตาม การไต่รับอภัยโทษไม่เป็นเหตุให้ผู้รับการอภัยโทษพ้นจากความรับผิดชอบในการต้องคืน หรือใช้ราคาทรัพย์สินหรือค่าทดแทนตามคำพิพากษา นอกจากนั้นถ้าผู้ได้รับการอภัยโทษเนื่องจากการกระทำผิดอย่างหนึ่งถูกฟ้องว่ากระทำผิดอีกอย่างหนึ่ง ผลของการอภัยโทษย่อมไม่ตัดอำนาจศาลที่จะเพิ่มโทษหรือไม่รอกการลงอาชญาตามกฎหมายฐานกระทำผิดหลายครั้งไม่ เช็กหลายหรือว่าควยการรอลงอาชญา (เพราะถือว่าผู้ได้รับการอภัยโทษยังมีฐานะเป็นผู้กระทำผิดอยู่)

ในประเทศฝรั่งเศส ผลของการอภัยโทษคล้ายคลึงกับประเทศไทย กล่าวคือ โดยหลักแล้วมีผลเป็นการระงับไม่บังคับโทษตามคำพิพากษา แต่ไม่มีผลเป็นการลบล้างคำพิพากษา คำพิพากษาในหลังโทษและผลของคำพิพากษายังคงมีอยู่ โดยไม่มีผลลบล้างสารบบคดี (casier judiciaire) ดังนั้น ผู้ได้รับการอภัยโทษอาจถูกได้รับโทษอีกในฐานะเป็นผู้ไม่ เช็กหลายในการกระทำผิด¹ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องโทษอาจได้รับการอภัยโทษให้มีผลในทางที่ได้รับสิทธิที่เสียไป หรือการถูกจำกัดโดยข้อห้ามต่าง ๆ กลับคืนมาได้ โดยได้รับการอภัยโทษแก่โทษที่ตัดสิทธิด้วย

ส่วนในบางประเทศ เช่นประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ผลของการอภัยโทษมีผลทำให้ผู้ต้องโทษเสมือนเป็นบุคคลที่บริสุทธิ์ไม่เคยกระทำผิดหรือไม่เคยต้องโทษตามคำพิพากษามาก่อนและทำให้ได้รับสิทธิที่เสียไปกลับคืนมา การอภัยโทษในกรณีเช่นนี้จึงเป็นการลบล้างผลของคำพิพากษาของศาลและคืนสิทธิต่าง ๆ ให้แก่บุคคลนั้นด้วย โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาในกรณีที่การอภัยโทษอยู่บนพื้นฐานของความ

¹ Jean - Claude Soyer, Droit Pénal at Procédure Pénale, P. 199.

บริสุทธิ์ของผู้ท้องโหมในบางรัฐให้สิทธิที่จะร้องขอศาลเรียกค่าชดเชยได้ด้วย¹

ข้อสรุปของการอภิโหม กล่าวได้ว่า เป็นมาตรการที่มีมาช้านานแล้ว โดยควบคุมไปกับการลงโหมผู้กระทำความผิด การอภิโหมแต่เดิม ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตากรุณาและความไม่เป็นขรรมิในการลงโหมผู้บริสุทธิ์ และมีผลเป็นการยกให้ซึ่งความผิดและโหมที่กำหนดไว้ด้วย แต่ในปัจจุบันแนวความคิดดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ถือว่าการอภิโหมเป็นการยกให้ซึ่งความผิดและโหม เช่นในประเศไทยและประเทศฝรั่งเศส ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากข้อโต้แย้งที่ว่า การอภิโหมเป็นการกระทำโดยฝ่ายบริหาร เป็นการก้าวล่วงในการใช้อำนาจตุลาการ การอภิโหมจึงเพียงแต่ยกโหม หรือลดโหมให้เท่านั้น กล่าวคือ ค่าพิพาทษาที่โหมยังคงอยู่เพียงแต่ไม่ท้องรับโหมเท่านั้น และข้อจำกัดสิทธิทั้งหลายเนื่องจากผลของค่าพิพาทษายังเหมือนเดิมทุกประการ ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ ผลของการอภิโหม มีผลเป็นการปลดเปลื้องไปซึ่งโหมทั้งปวง และลดล้างมลทินที่มีอยู่ ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์มิเคยกระทำความผิดมาก่อน และในกรณีเป็นการอภิโหมบนพื้นฐานของความบริสุทธิ์ของจำเลย รัฐจะกำหนดค่าชดเชยให้แก่จำเลยด้วย เช่น ในบางรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน การอภิโหมตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตากรุณาจากประมุขของรัฐหรือฝ่ายบริหารมากกว่าพื้นฐานของความบริสุทธิ์ของผู้ท้องโหม โดยการให้อภิโหมในโอกาสที่มีเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมือง โดยการยกโหมหรือลดโหมให้เท่านั้นไม่มีผลเป็นการยกให้ซึ่งความผิด โดยกำหนดหลักเกณฑ์ที่จะได้รับการอภิโหม ตามลักษณะประเภทของความผิด สภาพของนักโหมและระยะเวลาแห่งการท้องโหมเป็นสำคัญ เช่น พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภิโหม พ.ศ. 2522 เป็นต้น ซึ่งเป็นการอภิโหมโดยทั่วไป ส่วนการอภิโหมเป็นรายบุคคล ข้อเท็จจริงใน

¹ วาสนา รอดเยี่ยม, การลดล้างค่าพิพาทษาลงโหมจำคุก, หน้า 97 - 99.

ปัจจุบันปรากฏว่า จำเลยส่วนใหญ่มักจะเป็นชนวนักเป็นผู้นับถือศาสนา และคัดค้านคำพิพากษา
 แหม่มทั้งสิ้น ซึ่งหลักการที่ถูกต้องจะต้องเป็นการขอ "เมตตากรรม" มิใช่ขอ "ความ
 ยุติธรรม" ควบเหตุผลที่ว่าความยุติธรรมต้องไปขอจากศาล และจากสถิติการขอ
 พระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลของกรมราชทัณฑ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 - 2526¹
 ปรากฏว่า มีจำนวนผู้ต้องโทษไม่กีรายเท่านั้นที่ได้รับการปล่อยตัวหรือลดโทษ

2. การนิรโทษกรรม (Amnesty)

การนิรโทษกรรม หมายถึง มาตรการที่สังคมต้องการลืมเสียซึ่งการ
 กระทำที่มีโทษทางอาญา² โดยการที่รัฐราชบัลลังก์ยกเลิกและลืมเสีย การกระทำซึ่งเป็น
 ความผิดอาญาในอดีตของบุคคลทั้งหลายหรือบุคคลบางประเภท ซึ่งโดยปกติเป็นความผิด
 เกี่ยวกับค่านการเมือง (Political offenses) การล้มล้างรัฐบาล (treason)
 การคบคิดเป็นกบฏ (sedition) หรือ การกบฏ (rebellion)³ ดังนั้น การ
 นิรโทษกรรมจึงมุ่งถึงประโยชน์ที่จะลืมเสียข้อขัดแย้ง หรือการกระทำผิดทางการเมือง
 เป็นส่วนใหญ่และเพื่อให้เป็นการลืมเสียซึ่งข้อขัดแย้งทางการเมืองอย่างแท้จริง การนิรโทษ
 กรรมจึงมีผลยกให้ซึ่งความผิด โดยไม่ถือว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายที่กำหนด
 ไว้ และการนิรโทษกรรมอาจจะกระทำได้ทั้งก่อนหรือหลังการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล

2.1 แนวความคิดในการนิรโทษกรรม

การนิรโทษกรรมโดยทั่วไปมักจะนำมาใช้ในขณะที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะไม่
 ปกติ มีการบิ่คอำนาจการปกครอง ซึ่งเป็นการกระทำความผิดต่อรัฐ ซึ่งล้วนแต่เป็นข้อ

¹รายละเอียคคุกภาคผนวก

²Pierre Bouzat et Jean Pinatel, Traité de Droit Pénal et de Criminologie, Tome I, p. 847.

³Henry Campell Black "Amnesty," Black's Law Dictionary, Fifth Edition, (England : West Publishing Co., 1979), p. 76.

พิพากษาทางกรเมือง ทำให้เกิดความวุ่นวายและความไม่สงบเรียบร้อย รัฐซึ่งมีหน้าที่ที่
 ของรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม จึงต้องดำเนินการปราบปรามและลงโทษผู้กระทำ
 ผิดอย่างรุนแรง ดังนั้น เมื่อประเทศกลับคืนสู่สภาวะปกติจึงเป็นเหตุผลให้มีการนิรโทษ
 กรรมแก่ผู้กระทำผิดบางประการ เพื่อผ่อนคลายสถานการณ์อันตึงเครียดของบ้าน
 เมือง¹ ในขณะเดียวกันในกรณีที่ผู้ทำการยึดอำนาจการปกครองได้สำเร็จก็จะออก
 กฎหมายนิรโทษกรรมให้แก่การกระทำของตนเองเพื่อให้พ้นจากการถูกกล่าวหาว่า
 กระทำผิดในกรณีที่จะมีการยึดอำนาจการปกครอง หรือการปฏิวัติซ้อนขึ้นในภายหลัง
 แล้วหรือฟื้นฟูให้มีการพิจารณาการกระทำของผู้ทำการปฏิวัติหรือรัฐประหารในหนกอนนั้นขึ้น
 ใหม่²

ข้อแตกต่างระหว่างการนิรโทษกรรมกับการอภัยโทษ อาจกล่าวได้ดังนี้

1. โดยหลักใหญ่การนิรโทษกรรมต้องกระทำโดยกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ
 แต่การอภัยโทษกระทำโดยกฎหมายของฝ่ายบริหาร
2. การนิรโทษกรรมจะใช้แก่บุคคลที่ไม่เจาะจงตัว โดยไม่ได้ระบุตัวบุคคล
 ผู้ได้รับประโยชน์เป็นการเฉพาะ แต่จะระบุถึงลักษณะความผิดที่จะนิรโทษกรรมเป็นสาระ
 สำคัญ ส่วนการอภัยโทษจะใช้แก่บุคคลซึ่งยื่นคำร้องขอรับการอภัยโทษเป็นสำคัญ โดย
 คำนึงถึงคุณสมบัติและความประพฤติของผู้ต้องโทษ
3. ในแง่ของวัตถุประสงค์ การนิรโทษกรรมจะใช้กับการกระทำผิด
 เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง เช่น การกบฏ การจลาจล และความผิดอื่นเกี่ยวกับการ
 กบฏหรือการจลาจลนั้น ส่วนการอภัยโทษจะใช้กับการกระทำผิดอื่นเกี่ยวกับความสงบ

¹Jean - Claude Soyer, Droit Pénal et Procédure Pénale,
 PP. 200 - 201.

²ร้อยโทพัฒนา ไชยเศรษฐ, "กฎหมายนิรโทษกรรมกับผู้ทำการปฏิวัติหรือ
 รัฐประหาร," วารสารอัยการ 4 (กันยายน 2524) : 13.

เรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น การลักทรัพย์ ฆ่าคนตาย ชมขึ้นกระทำ
ซ้ำเรา เป็นต้น

4. ผลของการนิรโทษกรรม เป็นการยกเลิกการกระทำที่เป็นความผิดนั้น
ไม่ถือว่าเป็นความผิดตามกฎหมาย และไม่ถือว่าผู้กระทำเป็นผู้กระทำผิดแต่อย่างใด
ส่วนการอภัยโทษคำพิพากษาที่ให้ลงโทษยังคงมีอยู่เพียงแต่ผู้กระทำผิดไม่ต้องรับโทษ
สำหรับความผิดนั้นอีกต่อไปหรือรับโทษแต่เพียงบางส่วน

2.2 วิธีการนิรโทษกรรม

คงได้กล่าวแล้วว่า อำนาจในการนิรโทษกรรม เป็นอำนาจของฝ่ายนิติ
บัญญัติ เพราะเป็นการยกเว้นไม่เป็นความผิดตามกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติกำหนดไว้ ใน
การปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน การ
นิรโทษกรรมจึงเป็นอำนาจของรัฐสภาในฐานะเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติแทน
ประชาชน ส่วนการปกครองในระบอบเผด็จการไม่ว่าจะเป็นคณะบุคคลหรือบุคคลเดียว
อำนาจอธิปไตยทั้งหลายอันได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ จึง
เป็นของคณะบุคคลหรือบุคคลนั้น ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐ การนิรโทษกรรมจึงเป็น
อำนาจของคณะบุคคลหรือบุคคลนั้น

ในประเทศฝรั่งเศส ตามรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส ลงวันที่ 4 ตุลาคม
1958 มาตรา 34 กำหนดว่า อำนาจในการนิรโทษกรรมเป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ¹
สำหรับในประเทศอังกฤษ การนิรโทษกรรมจะต้องกระทำโดยการตราพระราชบัญญัติ
(Act of Parliament) ซึ่งรัฐสภาได้เห็นชอบตามคำแนะนำของพระราชาธิบดี ส่วน
ในประเทศสหรัฐอเมริกา การนิรโทษกรรมต้องกระทำโดยสภาองเกรส²

¹ Pierre Bouzat et Jean Pinatel, Traité de Droit Pénal
et de Criminologie, Tome I, p. 849 .

² วาสนา รอดเอี่ยม, การลบล้างคำพิพากษาลงโทษจำคุก, หน้า 107 -
108.

สำหรับประเทศไทยไม่ได้กำหนดรูปแบบ หลักเกณฑ์ หรือวิธีการในการ
นิรโทษกรรมไว้ในกฎหมายใดกฎหมายหนึ่งเป็นการเฉพาะเหมือนดังเช่นการอภัยโทษ
จากการศึกษาข้อมูลพบว่าตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศมาสู่ระบอบ
การปกครองระบอบประชาธิปไตย จนถึงปัจจุบันมีการนิรโทษกรรมทั้งหมดประมาณ
17 ครั้ง ในการนิรโทษกรรม 17 ครั้ง ส่วนใหญ่แล้วเป็นการนิรโทษกรรมเนื่องจาก
ความผิดเกี่ยวกับการเมืองเป็นส่วนใหญ่ เช่น ความผิดฐานกบฏ และจลาจล การ
รัฐประหาร การยึดอำนาจบริหารราชการแผ่นดิน เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะตราเป็น
พระราชกำหนดโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกรณียกเว้นให้ฝ่ายบริหารใช้
อำนาจนิติบัญญัติในการตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติไว้ชั่วคราว
และเมื่อรัฐสภาอนุมัติพระราชกำหนดนั้นแล้วจึงมีผลบังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป¹

2.2.1 แบบของการนิรโทษกรรม

การนิรโทษกรรมอาจกำหนดยกให้ซึ่งการกระทำผิดความผิดที่เกี่ยวข้อง
ทั้งหมดรวมทั้งบุคคลที่ร่วมกระทำความผิด การนิรโทษกรรมในลักษณะนี้จึงเป็นการนิรโทษ
กรรมแบบทั่วไป เช่น พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบ เพื่อยึดอำนาจ
การปกครองแผ่นดินระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2524 ซึ่ง
นิรโทษกรรมให้แก่การกระทำทั้งหลายทั้งสิ้นของบุคคลไม่ว่าผู้กระทำจะใดกระทำใน
ฐานะตัวการ ผู้สนับสนุน ผู้ใช้ให้กระทำ หรือผู้ถูกใช้ให้กระทำ (ตามมาตรา 3 แห่ง
พระราชกำหนดดังกล่าว) ซึ่งในทางตรงกันข้าม การนิรโทษกรรมอาจกำหนดเฉพาะ
ความผิดบางประเภทที่ใดกระทำหรือแก่บุคคลบางคนในจำนวนบุคคลทั้งหมดที่เข้าร่วม
กระทำผิดก็ได้ เช่น การนิรโทษกรรมตามพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการ
อันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ระหว่างวันที่ 25 และ
วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2520 พุทธศักราช 2520 ซึ่งนิรโทษกรรมให้แก่การกระทำ
อันเป็นความผิดต่อความมั่นคงแห่งรัฐ แต่ไม่รวมถึงการกระทำอันเป็นความผิดต่อชีวิต

¹ ฎ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 157

ซึ่งเป็นการกำหนดเฉพาะความผิดบางประเภทเท่านั้น ส่วนการนิรโทษกรรมให้แก่บุคคลบางคน เช่น ตามพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พุทธศักราช 2499 แก่ผู้กระทำความผิดฐานกบฏหรือจลาจล โดยนิรโทษกรรมให้เฉพาะผู้ที่ไต่สวนมาดำเนินคดีเป็นต้น

ในประเทศฝรั่งเศส นอกจากจะมีการนิรโทษกรรมเป็นการทั่วไปแล้ว ยังมีการนิรโทษกรรมประเภทอื่น ๆ อีก เช่น การนิรโทษกรรมโดยการเจาะจงตัวบุคคล (La grâce amnistiante) การนิรโทษกรรมโดยศาล (L' amnistie judiciaire) และการนิรโทษกรรมโดยมีเงื่อนไข (L' amnistie conditionnelle)¹

2.2.2 บุคคลผู้ได้รับประโยชน์จากการนิรโทษกรรม

บุคคลใดบ้างที่จะได้รับประโยชน์จากการนิรโทษกรรม ต้องพิจารณาจากกฎหมายนิรโทษกรรมนั้น ๆ เป็นกรณี ๆ ไป ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้กระทำหรือตัวการผู้สนับสนุน ผู้ใช้ให้กระทำ จะได้รับประโยชน์จากการนิรโทษกรรม เว้นแต่การนิรโทษกรรมนั้น ๆ จะกำหนดตัวบุคคลผู้รับประโยชน์เป็นการเฉพาะตัว หรือมีเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น ตามพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2524 บุคคลที่จะได้รับประโยชน์ไม่รวมถึง ผู้ที่มีได้ไปรายงานตัวต่อกองอำนาจการร่วมรักษาความมั่นคงแห่งชาติและพนักงานสอบสวนได้ออกหมายจับไว้แล้วแล้วก่อนวันที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ (ตามมาตรา 3)

2.3 ผลของการนิรโทษกรรม

ผลของการนิรโทษกรรม พิจารณาได้ดังนี้

2.3.1 ผลแห่งการไม่ถูกดำเนินคดีอาญา แม้ว่ากระทำนั้นจะ

¹รายละเอียดอยู่ใน Jean Claude Soyer, Droit Pénal et Procédure Pénale, PP. 201 - 202.

เป็นความผิดตามกฎหมายก็ตาม แต่เมื่อมีการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำการดังกล่าว จึงทำให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญา เช่น การฟ้องร้องเป็นอันระงับไป เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของประเทศไทย มาตรา 39 (7)¹ ถือว่าการนิรโทษกรรมเป็นกรณีของกฎหมายให้ยกเว้นโทษสำหรับความผิดนั้น ดังนั้น ถ้าบุคคลนั้นต้องโทษตามคำพิพากษาอยู่ก็จะต้องปล่อยตัวเพราะถือว่าเป็นผู้ไม่มีความผิดเสียแล้ว จึงไม่ต้องรับโทษแต่อย่างใดทั้งสิ้น

ในประเทศฝรั่งเศส ผลของการนิรโทษกรรมมีผลเป็นการลบล้างความผิด ซึ่งจะต่องู่ว่าได้ออกกฎหมายนิรโทษกรรมเมื่อใด กล่าวคือ ถ้าออกกฎหมายนิรโทษกรรมก่อนฟ้องคดี สิทธิในการฟ้องคดีเป็นอันระงับไป แต่ถ้าฟ้องคดีแล้วแต่ยังไม่ได้ตัดสิน ก็ไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ เพราะสิทธิฟ้องคดีอาญาระงับแล้ว²

2.3.2 ผลเป็นการลบล้างคำพิพากษา

เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับการนิรโทษกรรม มีผลทำให้ผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิด หรือต้องโทษในความผิดนั้น ดังนั้น หากผู้นั้นไปกระทำความผิด ศาลจะเพิ่มโทษสำหรับการกระทำความผิดอีกไม่ได้ และไม่เป็นที่ที่จะไม่ได้รับการรอลงอาญาสำหรับในประเทศฝรั่งเศส ผลของการนิรโทษกรรมจะย้อนหลังลบล้างผลที่เกิดจากคำพิพากษา สารบบคดี (casier judiciaire) ก็จะถูกลบล้างไป และจะนำมาพิจารณาลงโทษฐานไม่ซ้ำอีกไม่ได้ และไม่ใช่อุปสรรคที่จะขอให้มีการรอลงอาญา

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2478 มาตรา 39 บัญญัติว่า "สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ดังต่อไปนี้

๑.๓.๑

(๗) เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ"

²Jean - Claude Soyer, Droit Pénal et Procédure Pénale.

ในกรณีที่มีการกระทำความคิดใหม่¹

2.3.3 ผลต่อความรับผิดชอบในทางแพ่ง

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า เนื่องจากประเทศไทยไม่ได้กำหนดรูปแบบ หลักเกณฑ์ วิธีการและผลในการนิรโทษกรรมไว้ในกฎหมายใดกฎหมายหนึ่งเป็นการเฉพาะ เหมือนดังเช่นการอภัยโทษ จึงจำต้องพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายนิรโทษกรรม แต่ละฉบับเป็นกรณี ๆ ไป บางกรณีนอกจากจะกำหนดให้พ้นจากความรับผิดชอบทางอาญาแล้ว ยังยกเว้นความรับผิดชอบทางแพ่งด้วย แต่ในบางกรณียกเว้นเฉพาะความรับผิดชอบทางอาญาเท่านั้น แต่ยังคงรับผิดชอบทางแพ่งอยู่ ในการนิรโทษกรรมประมาณ 17 ครั้ง ส่วนมากจะกำหนดให้พ้นจากความรับผิดชอบทางแพ่ง เฉพาะแต่กรณีการกระทำของผู้บังคับอำนาจได้ หรือผู้ช่วยเหลือรัฐบาลในการปราบปรามกบฏเท่านั้น เช่น พระราชกำหนดนิรโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2475 (ซึ่งเป็นกฎหมายนิรโทษกรรมฉบับแรก นับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย) มาตรา 3 บัญญัติว่า "หากจะเป็นการละเมิดบทกฎหมายใด ๆ ก็ดี ห้ามมิให้ถือว่าเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย" และสำหรับกฎหมายนิรโทษกรรมฉบับล่าสุด คือ พระราชกำหนดนิรโทษกรรมยกเว้นความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2524 มาตรา 3 บัญญัติว่า "... หากการกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมาย ก็ให้ผู้นั้นพ้นจากความผิดและความรับผิด..."

สำหรับประเทศฝรั่งเศส แม้การนิรโทษกรรมจะมีผลเป็นการลดล้างความผิด แต่ในเรื่องค่าเสียหายยังคงต้องรับผิดชอบ ในกรณีดังกล่าวกฎหมายนิรโทษกรรมจะระบุไว้ว่าการนิรโทษกรรมไม่เป็นการกระหนกระเหินถึงสิทธิของบุคคลภายนอก² กล่าวคือ การนิรโทษกรรมไม่ตัดสิทธิบุคคลภายนอกในฐานะผู้เสียหายที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่ง เพราะการนิรโทษกรรมในประเทศฝรั่งเศสได้ใช้กับการกระทำผิด

¹Ibid.

²Ibid., p. 203.

ทั่ว ๆ ไป ไม่ว่าจะ เป็นกฎหมายที่ ๑ ไป หรือแม้แต่ความผิดเกี่ยวกับระเบียบวินัย ศาลและสภานิติบัญญัติจึงจำกัดผลของการนิรโทษกรรม จากการที่ความให้เป็นประโยชน์ แก่บุคคลที่สามเป็นสำคัญด้วย¹

สำหรับผลอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น เช่น ความผิดทางวินัย ในกรณี ที่ผู้ได้รับนิรโทษกรรมเป็นข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐ ก็อาจจะต้องรับผิดชอบและถูกค่าเป็น การลงโทษทางวินัยได้ ซึ่งแล้วแต่ดุลพินิจของผู้ให้นิรโทษกรรมที่จะกำหนดไว้ เช่น ตาม พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบ เพื่อบีคอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2524 มาตรา 4 บัญญัติว่า "... ผู้ใดจะอ้างพระราชกำหนดนี้เพื่อให้ตนพ้นจากการถูกลงโทษทางวินัยหรือถูกดำเนินการเพื่อ ลงโทษทางวินัยอันเนื่องมาจากกระทำที่ได้รับนิรโทษกรรมตามมาตรา 3 มิได้" เช่นเดียวกับ ประเทศฝรั่งเศส แม้จะมีผลเป็นการลดความผิด แต่ก็อาจใช้ลงโทษทางวินัยได้ เว้นแต่ว่า กฎหมายนิรโทษกรรมจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นอย่างแจ่มชัด²

กล่าวโดยสรุป การนิรโทษกรรมเป็นมาตรการแก้ไขผลของคำพิพากษาได้ วิธีหนึ่ง โดยมีข้อสรุปถึงการไม่สมควรเอาผิดหรือเอาโทษแก่ผู้กระทำผิดต่อไป ซึ่งความ ผิดที่จะได้รับนิรโทษกรรมมักจะเป็นความผิดเกี่ยวกับการเมืองเป็นส่วนใหญ่ เมื่อเหตุการณ์ บ้านเมืองคลี่คลายลง จึงเป็นเหตุให้มีการนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำผิด เพื่อให้สังคมสืบ ซึ่งการกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองซึ่งเป็นความผิดทางอาญา การ นิรโทษกรรมจึงกระทำเพื่อประโยชน์ของสังคม การนิรโทษกรรมในประเทศไทยเท่าที่ ย่นมา จะเป็นการนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำผิดความผิดเกี่ยวกับการเมืองเป็นส่วนใหญ่ แต่ เนื่องจากตามกฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติหรือกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ ของการนิรโทษกรรม

¹วาสนา รอดเอี่ยม, การลดล้างคำพิพากษาลงโทษจำคุก, หน้า 115.

²Jean - Claude Soyer, Droit Pénal at Procédure

ไว้โดยเฉพาะ ดังเช่นการอภิโหมที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น หลักเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น บุคคลที่จะได้รับประโยชน์ หรือผลของการนิรโทษกรรมจึงต้องพิจารณาจากกฎหมายนิรโทษกรรมเป็นกรณี ๆ ไป

3. การล้างมลทิน (Rehabilitation)

การล้างมลทินเป็นมาตรการแก้ไขผลของคำพิพากษาที่ให้อภัยโทษเพื่อคืนสิทธิหรือสถานภาพทางกฎหมายหรือทางสังคมที่ผู้ต้องโทษต้องสูญเสียไปเนื่องจากผลของคำพิพากษาให้อภัยโทษ

3.1 แนวความคิดในการล้างมลทิน

การล้างมลทินเป็นมาตรการแห่งความเมตตาปราณีเพื่อเป็นการตอบแทนความประพฤติดีของผู้ถูกลงโทษซึ่งได้รับโทษแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคืนสถานภาพที่ถูกต้องตามกฎหมายให้แก่ผู้ต้องโทษ และให้สถานภาพทางสังคมที่สูญเสียไปด้วยผลของคำพิพากษา กล่าวคือ แม้ว่าผู้ต้องโทษจะพ้นโทษแล้ว แต่ผลของคำพิพากษาให้อภัยโทษ ทำให้ผู้ต้องโทษถูกจำกัดสิทธิบางประการต่างจากบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยต้องโทษ และเป็นอุปสรรคสำคัญในการที่จะปรับปรุงแก้ไขตนเองเพื่อการกลับเข้าสู่สังคม

แม้ว่าการล้างมลทินจะมีผลเป็นการลบล้างผลของคำพิพากษาเช่นเดียวกับการนิรโทษกรรมก็ตาม แต่ก็แตกต่างกันในแง่ที่ว่า

1. มูลเหตุที่จะให้มีการล้างมลทินและการนิรโทษกรรม มิใช่เป็นมูลเหตุเดียวกัน ในขณะที่การนิรโทษกรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผ่อนคลายเหตุการณ์ทางการเมืองแก่การล้างมลทินมุ่งที่จะให้ผู้ถูกลงโทษกลับใจหรือแก้ไขตนเองเสียใหม่
2. การนิรโทษกรรมสามารถที่จะกระทำได้ แม้ก่อนที่ศาลจะพิพากษาลงโทษ แต่การล้างมลทินนี้จะต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษเสียก่อนและได้มีการลงโทษแล้ว

3. การล้างมลทินมิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะลดล้างคำพิพากษาลงโทษทางอาญาเป็นแต่เพียงเพื่อให้ได้ผลทางกฎหมายบางประการที่จะมีต่อไปในอนาคตอันสุดลง¹ แต่การนิรโทษกรรม เป็นการลดล้างคำพิพากษาโดยสิ้นเชิงและถือว่าบุคคลนั้นอยู่ในฐานะไม่เคยกระทำความผิดหรือต้องโทษทางอาญาแต่อย่างใด

3.2 วิธีการล้างมลทิน

สำหรับประเทศไทย การล้างมลทินมิได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างแน่นอนตายตัวว่าจะล้างมลทินได้ในกรณีใดบ้าง หรือมีหลักเกณฑ์วิธีการอย่างใด ดังเช่นการอภัยโทษ การล้างมลทินในประเทศไทย จึงเป็นการให้อภัยโดยรัฐแก่ผู้กระทำความผิดเป็นครั้งคราว จึงอาจกล่าวได้ว่าการล้างมลทินในประเทศไทย อยู่บนหลักการของความเมตตาการุณา และเป็นไปตามขนบธรรมเนียมที่ดี โดยการให้อภัยแก่ผู้กระทำความผิดในวาระที่มีโอกาสสำคัญของบ้านเมือง เช่น การล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี โดยพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526 เป็นต้น

สำหรับในต่างประเทศการล้างมลทินได้กำหนดไว้อย่างแน่นอนโดยบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น ประเทศฝรั่งเศส การล้างมลทินมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 782 - 799² ในประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดไว้ใน The Amnesty Law, 1947 มาตรา 9 - 14 นอกจากนั้นในประเทศอังกฤษได้กำหนดวิธีการล้างมลทินให้แก่ผู้พ้นโทษตาม The Rehabilitation of Offenders Act, 1974 ซึ่งประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ได้กำหนดการล้างมลทินเพื่อให้ความคู่ไปกับการอภัยโทษในกรณีที่การอภัยโทษไม่สามารถบรรลุถึงผลในการลดล้างคำพิพากษาหรือให้ความคู่กับการปลดปล่อยผู้ต้องโทษเพื่อประโยชน์ในการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษและในการแก้ไขผู้กระทำความผิด³

¹ Pierre Bouzat et Jean Pinaltel, Traité de Droit Pénal et de Criminologie, Tome I, p. 869.

² Ibid., p. 870.

³ วาสนา รอดเอี่ยม, การลดล้างคำพิพากษาลงโทษจำคุก, หน้า 117.

สำหรับประเทศไทย ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การล้างมลทินมิได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างแน่นอนตายตัวว่าจะล้างมลทินได้ในกรณีใดบ้าง หรือมีหลักเกณฑ์วิธีการอย่างไร ดังนั้น การล้างมลทินจึงมิได้เป็นสิทธิของผู้ต้องโทษ แต่เป็นดุลพินิจของรัฐ ซึ่งได้แก่ฝ่ายนิติบัญญัติที่จะให้ความเห็นชอบออกเป็นกฎหมายล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องโทษทั้งหลาย ซึ่งเท่าที่ปรากฏตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้มีกฎหมายล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องโทษประมาณ 4 ฉบับ คือ

1. พระราชบัญญัติล้างมลทินผู้กระทำความผิดทางการเมือง ร.ศ. 130 พ.ศ. 2475
2. พระราชบัญญัติลบล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษ ในกรณีเกณฑ์แรงงานหรือทรัพย์สินในระหว่างมหาสงครามเอเชียบูรพา พ.ศ. 2489
3. พระราชบัญญัติลบล้างมลทินในโอกาสครบ 25 ปี พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499 และฉบับสุดท้ายคือ
4. พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526

เนื่องจากรายละเอียดวิธีการล้างมลทิน ในแต่ละประเทศไม่เหมือนกัน ทั้งนี้แล้วแต่แนวความคิด ความมุ่งหมายที่จะนำวิธีการล้างมลทินมาใช้เป็นสำคัญ สำหรับประเทศไทยจะได้หยิบยกพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526 ซึ่งเป็นการล้างมลทินฉบับล่าสุดเปรียบเทียบกับวิธีการล้างมลทินของประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษในหลักการทั่วไป

3.2.1 วิธีการล้างมลทินในประเทศไทย

ตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526 มีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

ก. ผู้ที่อยู่ในข่ายที่จะได้รับการล้างมลทิน มี 2 ประเภท ได้แก่ผู้ต้องโทษ และผู้ถูกลงโทษทางวินัย (ตามมาตรา 3)

สำหรับผู้ต้องโทษ หมายความว่าถึงผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษ หรือให้กักกัน นอกจากนั้นยังหมายความรวมถึงผู้ที่ถูกลงโทษโดยอำนาจพิเศษตามรัฐธรรมนูญ และคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติหรือหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินด้วย

ส่วนผู้ถูกลงโทษทางวินัย ได้แก่ข้าราชการหรือลูกจ้างที่ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัยตามกฎหมายว่าด้วยข้าราชการหรือลูกจ้างประเภทนั้น ๆ และยังหมายความรวมถึงผู้ถูกลงโทษตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติหรือคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในลักษณะที่แน่นอนเกี่ยวกับโทษทางวินัยด้วย เช่น ถูกคำสั่งให้ปลดออกหรือไล่ออกจากราชการ เป็นต้น

ข. เงื่อนไขของการล้างมลทิน

สำหรับผู้ต้องโทษที่จะได้รับการล้างมลทิน จะต้องเป็นผู้ต้องโทษในกรณีความผิดต่าง ๆ ซึ่งได้กระทำก่อนหรือในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2525 และไต่พันโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ หรือซึ่งไต่พันโทษไปโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2525 (ตามมาตรา 4)

ส่วนผู้ถูกลงโทษทางวินัย ที่จะได้รับการล้างมลทินจะต้องเป็นผู้ที่ถูกลงโทษทางวินัยในกรณีซึ่งได้กระทำก่อนหรือในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2525 และได้ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ใช้บังคับ รวมทั้งบรรดาผู้กระทำผิดวินัยที่ได้รับนิรโทษกรรมก่อนหรือในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2525 แล้วไม่ว่าจะได้มีการสอบสวนทางวินัยแล้วหรือไม่ก็ตาม (ตามมาตรา 5)

สำหรับความผิดที่จะได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้แก่ ความผิดต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ความผิดตามกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดการกระทำอันเป็นความผิดไว้ ซึ่งเป็นกรณีของผู้ต้องโทษ ส่วนในกรณีของผู้ถูกลงโทษทางวินัย ต้องเป็นความผิดทางวินัยตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อมบังคับ ประกาศ ตามกฎหมายว่าด้วยข้าราชการ ลูกจ้างประเภทนั้น ๆ

3.2.2 วิธีการล้างมลทินในประเทศฝรั่งเศส

การล้างมลทินในประเทศฝรั่งเศส มีบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา 782 - 799 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้การไร้ความสามารถตามกฎหมายที่เกิดขึ้นโดยผลของคำพิพากษาซึ่งยังคงมีอยู่หลังจากได้มีการบังคับคดีตามคำพิพากษาแล้วให้หมดสิ้นไป โดยให้มีผลย้อนหลังคำพิพากษานั้นเอง¹ ส่วนเงื่อนไขทั่วไป เกี่ยวกับการล้างมลทินจะต้องเป็นกรณีโทษประจํา (peine principale) จะต้องได้มีการบังคับคดีแล้วหรือได้หมดสิ้นไปด้วยเหตุอื่น เช่น การให้อภัยโทษ การชกอายุความ²

สำหรับความผิดที่จะได้รับการล้างมลทินเดิมใช้กับความผิดอุกฉุโทษ (คดีที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป จนถึงโทษจำคุกตลอดชีวิต) เท่านั้น ในฐานะที่เป็นโทษที่ทำให้ได้รับความอับอาย แต่ในปัจจุบันการล้างมลทินใช้กับคำพิพากษาลงโทษเกือบทุกประเภทที่ปรากฏในสารบบคดี (casier judiciaire) ไม่ว่าจะเป็นความผิดมีชัยโทษ (คดีที่มีโทษจำคุกกว่า 2 เดือน แต่ไม่เกิน 5 ปี ปรับเกินกว่า 2,000 ฟรังก์ขึ้นไป) หรือความผิดอุกฉุโทษ (คดีที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 เดือน ปรับไม่เกิน 2,000 ฟรังก์³)

ในปัจจุบันประเทศฝรั่งเศสมีการล้างมลทิน 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ การล้างมลทินโดยทางศาล (La réhabilitation judiciaire) และการล้างมลทินโดยผลของกฎหมาย (La réhabilitation legale) สารที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ผู้ต้องโทษจะต้องไม่กระทำความผิดขึ้นอีกในระหว่างระยะเวลาทดลองความประพฤติ

¹ Jean - Claude Soyer, Droit Pénal et Procédure Pénale, p. 203.

² Ibid.

³ Gaston Stéfani et Georges Levasseur, Droit Penal Général, Dixième Edition. (Paris : Dalloz, 1978), p. 580.

ผู้นั้นถึงจะได้รับการล้างมลทิน¹

3.2.3 วิธีการล้างมลทินในประเทศอังกฤษ

การล้างมลทินในประเทศอังกฤษเป็นไปตามพระราชบัญญัติล้างมลทิน (The Rehabilitation of Offenders Act, 1974) ซึ่งกำหนดให้การล้างมลทินเป็นสิทธิของผู้พ้นโทษและให้ล้างมลทินโดยผลของกฎหมายทันทีเมื่อครบตามเงื่อนไขที่กำหนด

สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ได้แก่ การกำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษบางชนิดไม่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน เช่น ผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกเกินกว่า 30 เดือน เป็นต้น สำหรับผู้ต้องโทษทางวินัยก็มีสิทธิได้รับการล้างมลทินด้วย นอกจากนั้น ในระหว่างที่อยู่ในระยะเวลาที่กำลังรอการล้างมลทิน (ระยะเวลาแล้วแต่ความหนักเบาของโทษ เช่น คำพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน มีระยะเวลา 7 ปี) ผู้พ้นโทษจะต้องไม่กระทำความผิดซ้ำอีก ผู้นั้นถึงจะได้รับการล้างมลทิน แต่ถาผู้พ้นโทษไปกระทำความผิดซ้ำอีกแต่โทษจำคุกตามคำพิพากษาในคดีหลังไม่เกินกว่า 30 เดือน ระยะเวลาสำหรับการล้างมลทินโทษจำคุกในคดีแรกจะขยายออกไปให้มีผลเป็นการล้างมลทินในวันเดียวกันกับวันถึงกำหนดล้างมลทินสำหรับความผิดครั้งหลัง²

3.3 ผลของการล้างมลทิน

ตามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526 ผลของการล้างมลทินให้ถือว่าผู้ต้องโทษหรือผู้ถูกลงโทษทางวินัยมิได้เคยถูกลงโทษในความผิดนั้น ๆ หรือมิได้เคยถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัย หรือมิได้กระทำความผิดวินัยแล้วแต่กรณี (ตามมาตรา 4 และมาตรา 5) ผลที่สำคัญอีกประการ

¹รายละเอียดดู Jean - Claude Soyer, Droit Penal et Procedure Penale, PP. 203 - 205.

²วาสนา รอคเอี่ยม, การลบล้างคำพิพากษาลงโทษจำคุก, หน้า 132 - 133.

หนึ่งก็คือ การล้างมลทินตามมาตรา 4 และมาตรา 5 ไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ได้รับการล้างมลทินในอันที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น (ตามมาตรา 6) ซึ่งหมายความว่า การล้างมลทินดังกล่าว จะไม่ก่อให้เกิดสิทธิหรือประโยชน์ใดมากกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 และมาตรา 5 แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่ได้รับการล้างมลทินย่อมได้รับประโยชน์ในแง่ที่ว่า กฎหมายถือว่าผู้นั้นไม่เคยเป็นผูกระทำความผิดหรือเป็นผู้ถูกลงโทษทางวินัยมาก่อน ดังนั้น หากผู้ที่ได้รับการล้างมลทินไปกระทำความผิดอีก ก็ให้นำความผิดที่ถูกล้างมลทินไปแล้วมาเป็นเหตุเพิ่มโทษตามประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้ หรือในกรณีที่ยื่นไปสมัครสอบเพื่อเข้ารับราชการก็จะถือว่าผู้นั้นยังเป็นผู้ของคำพิพากษาถึงที่สุดลงโทษจำคุก หรือถูกลงโทษทางวินัยถึงไล่ออก ปลดออกมาแล้ว อันจะเป็นเหตุใหญ่ขึ้นหากคุณสมบัติในการสอบแข่งขันเข้ารับราชการไม่ได้ แต่ทั้งนี้จะไปอ้างสิทธิในการขอกลับเข้ารับราชการใหม่ (โดยไม่ต้องสอบ) ย่อมไม่ได้เช่นกัน เพราะตามมาตรา 6 ได้บัญญัติไว้ชัดแจ้งว่า การล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ได้รับการล้างมลทินในการที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น

ในประเทศฝรั่งเศส ผลของการล้างมลทินไม่ว่าจะเป็นการล้างมลทินโดยทางศาล หรือการล้างมลทินโดยผลของกฎหมายก็ตามจะมีผลเป็นการลบล้างคำพิพากษาที่ตัดสินให้ลงโทษ และมีผลทำให้การไร้ความสามารถ ข้อจำกัดสิทธิทั้งหลายที่มีอยู่หมดสิ้นไป นอกจากนั้นสารบบคดี (casier judiciaire) ที่ระบุถึงการมีคำพิพากษาให้ลงโทษก็จะต้องถูกลบล้างข้อความที่ระบุในคำพิพากษาให้ลงโทษหมดสิ้นไป จึงไม่สามารถนำมาพิจารณาโทษฐานไม่ซ้ำอีกได้ และในกรณีที่มีคำพิพากษาให้ลงโทษสำหรับความผิดใหม่ ก็ไม่ตัดสิทธิผู้ต้องคำพิพากษาที่จะได้รับการรอกการลงโทษ¹

ส่วนในประเทศอังกฤษ ตามพระราชบัญญัติล้างมลทิน (The Rehabilitation of Offenders Act, 1974) มาตรา 4 ได้กำหนดผลของ

¹ Jean - Claude Soyer, Droit Pénal et Procédure Pénale, p. 204.

การล้างมลทินไว้ว่า ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินแล้ว จะได้รับการปฏิบัติ เสมือนว่าเขาไม่เคยถูกฟ้องร้องหรือต้องคำพิพากษาว่ามีความผิดหรือถูกตัดสินลงโทษ จำคุก และผลของการล้างมลทินทำให้ไม่อาจกล่าวอ้างคำพิพากษาลงโทษจำคุกที่ผู้ กระทำผิดได้รับการล้างมลทินแล้วนั้นนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในกระบวนการพิจารณา ใด ๆ ของศาลว่าเขาเคยกระทำผิด หรือเคยถูกฟ้องร้องหรือเคยถูกพิพากษาให้ลงโทษ จำคุกมาแล้ว อีกทั้งบุคคลผู้ได้รับการล้างมลทินก็ไม่จำเป็นต้องแสดงหรือเปิดเผยหลักฐานว่า เขาเคยต้องโทษมาแล้ว¹

กล่าวโดยสรุป การล้างมลทินเป็นมาตรการแก้ไขผลของคำพิพากษาได้ วิธีหนึ่ง เป็นมาตรการที่ยุมนานาชาติแห่งความเมตตาการุณา เพื่อตอบสนองความประพฤติกิ ของผู้ถูกลงโทษซึ่งได้ประพฤติตัวดี สมควรที่จะกลับเข้าสู่สังคมได้ โดยการคืนสถาน ภาพทางสังคมที่สูญเสียไปด้วยผลของคำพิพากษาให้ลงโทษ สำหรับการล้างมลทินใน ประเทศไทย มิได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ผลของการล้างมลทินไว้ในกฎหมายอย่าง แน่นนอนตายตัว ดังเช่น การอภัยโทษ การล้างมลทินในประเทศไทยจึงเป็นการแสดง ออกของความเมตตาการุณา ของรัฐที่จะให้อภัยแก่ผู้กระทำผิดเป็นครั้งคราว โดยถือเป็น ประเพณีเนื่องในโอกาสสำคัญของบ้านเมือง ซึ่งควรจะได้มีการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำ ผิดหรือผู้ต้องโทษ จึงมิได้มีวัตถุประสงค์เป็นการลดล้างความผิดอันเนื่องมาจากความ ประพฤติของผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องโทษเป็นสำคัญ ดังเช่น ประเทศฝรั่งเศส และประเทศ อังกฤษ ส่วนผลของการล้างมลทินถือว่า ผู้นั้นไม่เคยกระทำผิดหรือถูกลงโทษมาก่อนซึ่งมี ผลเช่นเดียวกับการล้างมลทินในประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษ

จากการศึกษามาตร การทั้งสาม ซึ่งได้แก่ การอภัยโทษ การนิรโทษกรรม และการล้างมลทิน ต่างก็มีแนวความคิด หลักเกณฑ์ และวัตถุประสงค์ที่จะนำมาใช้แตกต่างกันออกไป เช่นการอภัยโทษ ขึ้นอยู่กับอำนาจของฝ่ายบริหาร และในการอภัยโทษ ผลของ คำพิพากษาที่ให้ลงโทษยังคงอยู่ เพียงแต่ไม่ต้องรับโทษ หรือได้รับโทษน้อยลงเท่านั้น ส่วน

¹ วาสนา รอดเอี่ยม, การลดล้างคำพิพากษาลงโทษจำคุก, หน้า 137.

การนิรโทษกรรม แม้จะมีผลเป็นการ ลดล้างคำพิพากษาว่ามีความผิด ทำให้ผู้ได้รับนิรโทษกรรมอยู่ในฐานะไม่เคยกระทำผิดหรือต้องโทษทางอาญามาก่อน แต่ความผิดที่จะได้รับนิรโทษกรรมมักจะเป็นความผิดเกี่ยวกับการเมืองเป็นส่วนใหญ่ และใช้แก้มุคคดไม่เจาะจงตัวและกระทำเพื่อประโยชน์ของสังคม โดยเป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติที่จะให้ความเห็นชอบในการนิรโทษกรรม ส่วนการล้างมลทิน แม้จะมีผลเป็นการลดล้างคำพิพากษาโดยถือว่าผู้ได้รับการล้างมลทินไม่เคยกระทำผิดหรือถูกลงโทษมาก่อน แต่การล้างมลทินมีวัตถุประสงค์ล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดเนื่องมาจากความประพฤติกดีของผู้ที่ถูกศาลลงโทษ เป็นสำคัญ ไม่ใช่เนื่องมาจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย

สำหรับประเทศไทยได้มีการใช้มาตรการดังกล่าวเช่นกัน แต่มาตรการดังกล่าวมิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมโดยตรง เช่น ในการอภัยโทษแม้หลักการอภัยโทษจะมีหลักการบรรเทาความรุนแรงของโทษ หลักการแห่งความกรุณาและหลักการแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมก็ตาม แต่การอภัยโทษในประเทศไทยโดยส่วนใหญ่ฝ่ายบริหารจะให้อภัยโทษโดยถือหลักแห่งความกรุณามากกว่าหลักการแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีอยู่เพียงไม่กี่รายเท่านั้น¹ สำหรับผลของการอภัยโทษมีผลเพียงเป็นการละเว้นไม่บังคับโทษตามคำพิพากษาทั้งหมดหรือแต่บางส่วนเท่านั้นแต่ไม่มีผลเป็นการลดล้างคำพิพากษา ผู้ได้รับการอภัยโทษจึงยังมีมลทินตามคำพิพากษาอยู่ กล่าวคือยังได้ชื่อว่าเป็นผู้กระทำผิดความผิดอยู่ จึงอาจถูกเพิ่มโทษในกรณีไปกระทำผิดอีก นอกจากนั้นสิทธิที่ผู้ได้รับการอภัยโทษต้องสูญเสียไปเนื่องจากผลของคำพิพากษาให้ลงโทษก็จะไม่ได้รับสิทธินั้นคืน เช่น ในกรณีที่ต้องคำพิพากษาลงโทษจำคุกแม้จะได้รับการอภัยโทษแล้วก็ตาม ก็จะถูกจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพตามกฎหมายอื่นต่อไป ส่วนการนิรโทษกรรมประเทศไทยมิได้กำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการและผลของการนิรโทษกรรม ไว้ในกฎหมายใดกฎหมายหนึ่ง

¹ ดูตัวอย่างในบทที่ 1 หน้า 27 - 29.

อย่างแน่นอนตายตัว จึงต้องพิจารณาจากกฎหมายนิรโทษกรรมแต่ละฉบับ คังนั้น จึงมีใช้เป็นสิทธิของบุคคลที่จะขอนิรโทษกรรมให้กับตนเอง แต่เป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายบริหาร เมื่อได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติ หรือเป็นอำนาจของผู้ทำภารกิจวิติ หรือรัฐประหารสำเร็จที่จะให้มีการนิรโทษกรรม ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้กับความผิดเกี่ยวกับการเมือง และกับบุคคลโดยไม่เจาะจงตัว ซึ่งจะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์และวิธีการของการนิรโทษกรรมมิได้มีไว้เพื่อนำมาแก้ไขความผิดพลาตของกระบวนการยุติธรรม หรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้โดยตรง สำหรับการล้างมลทิน ก็เช่นเดียวกับการนิรโทษกรรม กล่าวคือ ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและผลของการล้างมลทินไว้ในกฎหมายใดกฎหมายหนึ่งอย่างแน่นอนตายตัว จึงต้องพิจารณาจากกฎหมายล้างมลทินแต่ละฉบับ คังนั้น จึงมีใช้เป็นสิทธิของผู้ต้องโทษที่จะขอล้างมลทินให้แก่ตนเอง แต่เป็นคุณพินิจของรัฐที่จะพิจารณาให้ความเห็นชอบออกกฎหมายล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องโทษทั้งหลาย โดยการยกให้ซึ่งความผิดแก่ผู้ต้องโทษเป็นครั้งคราวบนพื้นฐานของความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและราชประเพณีในโอกาสที่สำคัญของบ้านเมือง แม้ว่าผลของการล้างมลทินจะถือว่าผู้นั้นไม่เคยเป็นผู้กระทำความผิดมาก่อนก็ตาม แต่ผู้ได้รับการล้างมลทินจะไม่ได้รับสิทธิหรือประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น จึงมีใช้เป็นการคืนสิทธิแก่ผู้ต้องโทษอย่างสมบูรณ์ เพราะการล้างมลทินไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขความผิดพลาตของกระบวนการยุติธรรม หรือความบริสุทธิ์ของจำเลยแต่อย่างใด

เพราะฉะนั้นแม้มาตรการเหล่านี้จะส่งผลในทางกฎหมายให้คำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วหมดผลผูกพันตัวผู้ที่ได้รับโทษก็ตาม แต่มาตรการเหล่านี้ก็มีได้เป็นการแก้ไขที่จุดบกพร่องของกระบวนการที่สูงจนความผิดของรัฐ และมีอาจนำมาใช้เพื่อแก้ไขความผิดพลาตของกระบวนการยุติธรรมได้อย่างตรงเป้าหมาย คังนั้นจึงจำต้องมีมาตรการอื่นเพื่อแก้ไขจุดบกพร่องของกระบวนการที่สูงจนความผิดโดยมีแนวความคิดเพื่อแก้ไขความผิดพลาตของกระบวนการยุติธรรมซึ่งได้แก่ การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ คังจะได้ศึกษารายละเอียดในบทต่อไป

ตารางเปรียบเทียบผลทางกฎหมายของวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในประเทศไทย

ผล มาตรการ	การอภัยโทษ	การนิรโทษกรรม	การล้างมลทิน
1. ผลต่อคำพิพากษา	มีผลเพียงเป็นการละเว้นไม่บังคับโทษตามคำพิพากษาแต่ไม่มีผลเป็นการลบล้างคำพิพากษา	มีผลเป็นการลบล้างคำพิพากษา	มีผลเป็นการลบล้างคำพิพากษา
2. ผลต่อตัวผู้ได้รับประโยชน์	ถือว่าผู้ได้รับการอภัยโทษยังอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำความผิดอยู่จึงอาจได้รับโทษเพิ่มหรือไม่ได้รับการรอลงอาญาในกรณีที่ไม่ไปกระทำความผิดอีก	ถือว่าผู้ได้รับการนิรโทษกรรมไม่เคยกระทำความผิดหรือถูกลงโทษมาก่อนจึงอาจได้รับการรอลงอาญาและไม่เป็นเหตุเพิ่มโทษ ในกรณีที่ไม่ไปกระทำความผิดอีก	ถือว่าผู้ได้รับการล้างมลทินไม่เคยกระทำความผิดหรือถูกลงโทษมาก่อน จึงอาจได้รับการรอลงอาญาและไม่เป็นเหตุเพิ่มโทษในกรณีที่ไม่ไปกระทำความผิดอีก
3. ผลต่อความรับผิดชอบในทางแพ่ง	ไม่เป็นเหตุให้ผู้ได้รับการอภัยโทษพ้นจากความรับผิดชอบในการต้องคืนหรือชดเชยราคาทรัพย์สินหรือค่าทดแทนตามคำพิพากษา	ต้องพิจารณาจากกฎหมายนิรโทษกรรมแต่ละฉบับเป็นกรณี ๆ ไปว่าจะยกเว้นความรับผิดชอบในทางแพ่งด้วยหรือไม่ซึ่งส่วนใหญ่จะกำหนดยกเว้นความรับผิดชอบในทางแพ่งเฉพาะแต่กรณีเป็นการกระทำของผู้ยึดอำนาจการปกครองได้หรือผู้ช่วยเหลือรัฐบาลในการปราบปรามกบฏเท่านั้น	ไม่ได้บัญญัติผลในเรื่องนี้ไว้ในกฎหมายล้างมลทินในแต่ละฉบับที่เคยใช้มาจึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ได้รับการล้างมลทินจะถือประโยชน์จากการได้รับการล้างมลทินเพื่อพ้นจากความรับผิดชอบในทางแพ่งไม่ได้